

MODÜLER İKTİSAT SETRÜKTÜRÜNE GÖRE ÖDÜNÇ İLİŞKİSİ (İSLAM EKONOMİSİNDE KARZ-I HASEN ÖRNEĞİ)

Emre TOPOĞLU*

GİRİŞ

Bilindiği üzere uzun yıllardır, ödünç ya da diğer bir deyişle borç ilişkisi çeşitli platformlarda tartışılmaya devam etmektedir. Özellikle dünya ekonomilerinin ve buna bağlı olarak Türkiye ekonomisinin inişli çıkışlı konjonktürü de göz önüne alındığında, mikro düzeyde borçlanma ilişkisinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Son yaşanan finansal krizde, hükümetlerin ve merkez bankalarının müdahale etme şekilleri ve bu şekillerin sebep olduğu tartışmalar ve temelde bu iki perspektiften hangisinin tercih edildiği ciddi biçimde sorgulanmaktadır. Özellikle gelişme yolunda hızlı adımlar atan Türkiye gibi ülkelerde, mikro düzeyde olduğu kadar makro düzeyde de borçlanma, ödünç ilişkisi ve faiz kavramları önemini bir kat daha arttırmaktadır. Ancak her alanda olduğu gibi bu konuda da İslam Ekonomisi ve önerileri kesinlikle dikkate alınmalıdır. İşte tam bu noktada “Optimal Devlet” ve “Anayasal İktisat” sorunsalı içerisinde bir çözüm arayışı ve devamında da “Modüler İktisat” konusu, önümüzdeki günlerin temel tartışma konuları olacak gibi gözükmektedir.

Bu çalışmada Modüler İktisat** temelinde borç ilişkisi ve buna bağlı olarak faiz kavramı, İslam Ekonomisi’ne atıfta bulunularak açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1 Modüler İktisat; 2 İslam Ekonomisi; 3 Karz-ı Hasen

* Öğr.Gör. / Ekonomi / Kırıkkale Üniversitesi, topogluemre@gmail.com

** Literatüre yeni girmesi beklenen ve önümüzdeki günlerin önemli konularından birisi olacağını beklediğimiz **Modüler İktisat**, mevcut iktisadi ritüellerin dışında ancak onların da parçalarından oluşan bir iktisat düzenidir. Tamamen mevcut görüşlerin reorganizasyonu olan ve neo akımlardan farklı olarak, gerekli dozda gerekli müdahale düsturu ile yola çıkmış ve “sınırlı – sorumlu devlet” ilkesini benimsemiştir. Modüler ifadesi ile de tam olarak parçalardan oluşan anlamı taşıyan bu görüş, tıpkı J.Buchanan’ın Anayasal İktisat görüşünde olduğu gibi, devletin ekonomik faaliyetlerinin bir ekonomik anayasa ile kısmen sınırlandırılması görüşünü benimsemiştir. Tüm bunlarla birlikte bu görüş, bireysel ekonomik ilişkiler ile içtimai ilişkileri İslami öngörüler ile desteklemeyi de ilke edinmiştir.

MODULAR STRUCTURAL ECONOMICS OF RELATIONSHIP LENDING (EXAMPLE OF KARZ-I HASEN IN ISLAMIC ECONOMY)

ABSTRACT

As is well known for many years, lending or in other words, the relationship between debt continues to be discussed on various platforms. In particular, Turkey is the world's economies and the related conjecture has its ups and downs in the economy, given the importance of the relationship between the micro level of borrowing is emerging once again.

Finally the financial crisis, governments and central banks to intervene in the debate, and basically caused by the shapes and these shapes are preferred, these two perspectives which seriously questioned. Especially beating faster steps towards developing countries such as Turkey, as well as the macro level, at the micro level of borrowing, lending relationships, and increases the importance of the concepts of interest. However, as in every field of Islamic Economics and suggestions on this issue certainly should be considered. This is where the "Optimal State" and "Constitutional Political Economy" and the continuation of the search for a solution in the question of the "Modular Economics" issue in the coming days, seems to be the main discussion topics.

In this study, the relationship between debt and related interest based on the modular concept of economics* is explained by reference to the Islamic Economy.

Key Words: 1 Modular Economy; 2 Islamic Economy; 3 Karz-ı Hasen

---

* One of the important issues in the coming days are expected to be in the new literature and economics will be modular expect, other than the current economic rituals, but they also formed part of an economic order. The reorganization of existing ideas and neo completely different currents, the required dose of intervention required and set out with the motto of "limited - responsible government" is committed. Composed of modular components, which means exactly the expression of this opinion, just like J. Buchanan 's constitutional economics as in the opinion of the state of economic activities, partly with the economic constitution has adopted the view restriction. All these opinions along with them, made on the basis of individual economic relations and relations with the Islamic provisions in principle to support.

1. GENEL HATLARI İLE İSLAM EKONOMİSİNDE KARZ-I HASEN

1.1. Temel Kavramlar

Konuya giriş yapmadan önce, İslam Ekonomisi kavramına kısaca açıklık getirmenin faydalı olacağını düşünmekteyiz. Bu bağlamda genel bir tanımlama ile İslam Ekonomisi; “İslam dininin, bilhassa İslam hukukunun kaide ve müesseselerinin, ekonomik tarafı ile meşgul olan bir ilim ve ihtisas dalıdır” (Armağan, 1996).

İslam ekonomisinde karz ifadesi, “geri ödenmek üzere verilen ödünç” anlamına gelmektedir(www.islamdahayat.com/vaaz/vaazlar/Karz-i-%20hasen.doc). Bu bağlamda incelendiğinde “İstikraz, iktiraz, ikraz, mukriz, mustakriz, mukrez, kıraz” kelimeleri aynı kökten türemiş kavramlardır. Kur’an-ı Kerim’de 12 yerde bu kavramlar mecazi olarak “Allah’a güzel bir şekilde borç veren (karz-ı hasen)” anlamında kullanılmıştır.

Bu ayetlerde, Allah’ın rızasını kazanmak amacıyla yapılan harcamalar da karz-ı hasen kapsamına alınmıştır. Karz-ı hasen zahirde insanlara verilirken, mecâzen Allah’a verilen bir borçtur.*

Bu kısa bilgiler ışığında, ekonomik açıdan karz-ı hasen kavramını, faizsiz ve bir menfaat beklemezsizin verilen ödünç olarak tanımlayabiliriz. Bir kimsenin nakit parayı veya ölçü tartı yahut standart olup sayı ile alınıp satılan şeyleri, daha sonra yerine benzerini (misli) almak üzere başkasına vermesidir. Bu nitelikte olan şeylere “misli” denir. Para, döviz, altın, gümüş, buğday, arpa, zeytinyağı, demir, çimento, yumurta bu niteliktedir. Bu, Hanefi mezhebinin tespitidir. Diğer mezhepler “selem akdi (para peşin mal veresiye)” yapılabilen tüm malların ödünç verilebileceği görüşündedir. Onlar, böylece bazı kıyemî malları da tarife alarak kapsamı genişletmişlerdir.(www.enfal.de/ticaretimihali/047.htm)

1.2. Ayet ve Hadisler Işığında Karz-ı Hasen

Bilindiği üzere Kuran-ı Kerim, zamanlar üstü bir kitaptır ve bir Müslümanın sadece manevi hayatını değil, içtimai hayatı da net bir biçimde düzenleyen bir kitaptır. Doğal olarak

* وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تَقَدَّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ

ekonomik işlemler ve sistemler de İslami öngörü ile pekâlâ terbiye edilebilmektedir. Bu bağlamda incelendiğinde çeşitli ayet ve hadislerde mevzu bahis konu ile ilgili birçok işaret ile karşılaşmaktadır. Bunlardan bazılarını çeşitli yerlerden alıntılar yaparak örneklemenin faydalı olacağı kanaatini taşımaktayız;

Peygamber Efendimiz (S.A.V.), Buhari'den rivayetle “Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarından birini giderirse, Allah’ da onun ahiret sıkıntılarından birini giderir. Kul kardeşinin yardımında olduğu sürece Allah’ da onun yardımındadır.” buyurmaktadır.*

Yine Enes İbnu Mâlik (R.A.) anlatıyor: Resûlullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: *"Miraç gecesinde cennetin kapısı üzerinde şu ibarenin yazılı olduğunu gördüm: "Sadaka on misliyle mükâfatlandırılacaktır. Ödünç para onsekiz misliyle mükâfatlandırılacaktır." Ben: "Ey Cibril! Ödünç verilen şey ne sebeple sadakadan daha üstün oluyor?" diye sordum. "Çünkü dedi, dilenci (çoğu kere) yanında para olduğu halde sadaka ister. Borç isteyen ise, ihtiyacı sebebiyle talepte bulunur."*(www.enfal.de/ticaretilmihali/047.htm)

Karz-ı hasenle ilgili Maide suresinin 12. ayetinde şöyle buyrulmaktadır: *“Andolsun ki Allah, israiloğullarından söz almıştı. (Kefil olarak) içlerinden oniki de başkan seçmiştik. Allah onlara şöyle demişti: “Ben sizinle beraberim. Eğer namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, peygamberime inanır, onları desteklerseniz ve Allah’a güzel bir şekilde borç verirsiniz (ihtiyacı olanlara Allah rızası için faizsiz borç verirsiniz) andolsun ki sizin günahlarınızı örterim ve sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere sokarım. Bundan sonra sizden kim inkâr yolunu tutarsa doğru yoldan sapmış olur.”* †

Hadid suresi 18. *إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ.* Teğabün suresi 17. *إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ.* ve Müzzemmil suresi 20. *وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تَقَدَّمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ* verenlerin bağışlanacağı ve sevaplarının da kat kat verileceği müjdelenmektedir.

* Buhari'den rivayetle; “ مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا ”

† وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُنْجِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

1.3. İslam Ekonomisinde Borçlu – Alacaklı İlişkisi

Peygamber Efendimiz (S.A.V.) buyurmaktadır ki; *“Sadaka vermek güzel bir ibadettir. Ancak ihtiyaçlının onurunu incitmemek için, ödünç vermek daha da güzeldir.”**

Bakara Suresi ayette ise; *“Eğer (borçlu) darlık içinde ise, eli genişleyinceye kadar ona mühlet vermek (gerekir). Eğer (gerçekleri) anlarsanız bunu sadaka (veya zekat) saymak sizin için daha hayırlıdır.”* buyrulmaktadır(www.enfal.de/ticaretlimihali/047.htm).

Bu bağlamda bakıldığında, sıkıntıda olan bir kimseye yardım amaçlı borç vermek, yani sıkıntısını gidermek manevi açıdan oldukça önemli bir hasene ile mükâfatlandırılmakta ve kişiye lezzetli bir haz ve doyum yaşatmaktadır. Ancak her işte olduğu gibi, borç-alacak ilişkisi de çeşitli sınırlama ve düzenlemelere tabi tutulmuştur. Bu sebeple borçlu ve alacaklı ilişkisinden önce faiz kavramına da kısaca açıklık getirmenin yararlı olacağı kanaatini taşımaktayız.

Bilindiği üzere faiz, ekonomik olarak üretim faktörlerinden sermayenin, üretimden aldığı paya verilen isimdir. Ancak temel anlamda faiz, paranın kullanım değeri yani işletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr, getiri ya da nema olarak adlandırılmaktadır. Günümüz koşulları altında faiz, sıklıkla karşılaşılabileceğimiz kadar meşrulaştırılmış bir olgudur. Özellikle kapitalist sistemin bir tezahürü olarak bankacılık sisteminin yaygınlaşmasına paralel olarak, nüfuz alanını oldukça genişletmiştir. Özellikle kayıtdışı ekonomiyi frenlemek maksadı ile banka kredi kartlarının yaygınlaşması sonucu faiz kavramı oldukça meşru bir iş ve işleyiş halini almıştır. Bu sebeple günümüzde alacaklının borçludan faiz istemesi de genel olarak çok şaşılmayan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak çeşitli İslam ekonomistlerine göre enflasyon oranına göre oluşabilecek artışlar faiz olarak değerlendirilmeyebilir. Mesela alınan 100 TL’lik bir borç ile kg.10 TL’den 10 kg. domates alındığını varsayalım. Ödeme zamanı geldiğinde domatesin kg. fiyatı 11 TL olmuş ise, borçlunun borcuna karşılık 10 kg. domates karşılığı olan 110 TL vermesinde bir sıkıntı olmadığı görüşü kabul edilebilir bir temele dayanmaktadır. Fakat burada dahi rıza ve halis niyet söz konusu olmalıdır. Zira karz-ı hasen kavramının özünde de “sayı ile alınıp

* وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

satılan şeyleri, daha sonra yerine benzerini (misli) almak üzere başkasına vermek” mantığı bulunmaktadır. Fakat bu açıklamalar dahi, İslam âlimleri tarafından yorumlanmaya muhtaçtır. Zira bu gibi konularda farklı bilim dallarının, birlikte çalışması ve yorum yaparken diğer unsurları göz ardı etmemesi gerekliliği bir kez daha ön plana çıkmaktadır.

Tüm bu ifadeler ışık tutacak bir rivayete göre borçlanma öncesi şart koşulmaksızın, ödeme sırasında hediye veya daha güzelini vermede bir sakınca görülmemiştir. Nitekim Rasul-i Ekrem 3 yaşında bir deve ödünç almış ve ödeme zamanında daha değerli 6 yaşında olan bir deve vermişti. Bu durum da faizin aksine aslında karşılıklı razı olma ve halis niyet ilkesinin ne derece önemli olduğunu da ortaya koymaktadır. Kaldı ki, bir müşkülünüzü gideren bir kimseye olan şükran ve minnet duyguları ile yapılan bu denli bir ödeme, faiz kavramını yerle bir ettiği gibi, gönüllü ve tek taraflı yapılan bir unsurdur. Yine dikkat edilirse, alacaklı borçlunun bir sıkıntısını gidermiş olmak niyeti ile daha fazlasını istememekte ve bu hakka sahip olmamakta, ancak borçlu gönüllülük esasına dayanarak alacaklısına bir anlamda hediye takdim etmektedir. Ancak istendiği takdirde alacaklı bunu kabul etmeyebilir.

2. GÜNÜMÜZDE BORÇ – ALACAK İLİŞKİSİ

Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi, bugün borç – alacak ilişkisini düzenleyen en net kavram şüphesiz faizdir. Bizler bu kavramı yalnızca ekonomik olarak yorumlama ve zamanın moda kavramı ile objektif değerlendirme gafletine düşmek istemediğimizden ve öngörülerimizi İslami öğretiler ile de paralel olarak açıklama ihtiyacına binaen, konuyu biraz daha farklı bir şekilde ele almak niyetindeyiz. Zira objektif olan içtimai hayatı düzenleyen her türlü kavrama Kur’an-ı Kerim’in penceresinden bakmaktır.

Faiz, konusu bir miktar paranın ödenmesinden ibaret olan borçlarda, alacaklının bu paradan mahrum kaldığı süreye ve belli bir orana bağlı olarak hesaplanan bir karşılıktır. Olayı yasal açıdan değerlendiren bu tanım, faizin oluşmasına neden olan iki unsur; zaman ve faiz oranını ortaya koymaktadır. Birçok tanımda faizi, paranın kullanılma bedeli olarak görürüz. Bu tamamen doğru değildir. Çünkü ödünç verenin (mukriz) faize hak kazanması için borçlunun parayı kullanması şart değildir. Faizin doğumu için gerekli ve yeterli olan alacaklının bir miktar paradan belli bir süre mahrum kalmış olmasıdır. Bir alacağın faiz

getirmesi için, paranın mülkiyetinin borçluya geçmiş olması ve belli bir süre sonra iadesinin şart koşulması gereklidir. Popüler ve genel olarak kabul edilen bir diğer tanımlamaya göre de, faiz; borç verenler için bir gelir, borç alanlar için ise bir maliyettir. İslamî terminolojide faiz, ‘riba’ kavramıyla açıklanmaktadır. Şöyle ki, riba: fazlalık, ziyade, nema (artma, çoğalma) anlamına gelir. Böylece, ödünç karşılığında alınacak fazlalık nakit olsun veya mal olsun ayırt edilmeyerek yasak kapsamına alınmıştır. Riba, aynı zamanda haram kazanç demektir. (Uslu, 2011)

Aslında günümüz koşullarında faiz gereksinimi, genel olarak, iktisat tanımındaki eksiklik nedeniyle kazanılmış bir hak olarak görülmektedir. Zira bilinen yüzü ile iktisat, “sınırsız insan ihtiyaçlarını kıt kaynaklar ile karşılayan bilim” olarak tanımlanmakta ve kaynakların kıt olduğu düşüncesi ile bu kaynaklardan birisi olan para (sermaye) vb. unsurlardan bir süre mahrum kalınması sonucu, faizin hak edilen bir getiri olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. İlk bakışta oldukça makul gelen bu ifadedeki, yani iktisat tanımındaki, “kıt kaynaklar” ifadesinin değiştirilmesi ile faize gereksinimin olmadığı ve bunun meşru bir faaliyet olarak gösterilmesinin abesle iştigal olduğu açıkça görülebilecektir. Bilindiği üzere 18.yüzyılın sonlarında Thomas Malthus demografik gelişimin sonunda insanoğlunun bir açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını ifade etmiştir. Fakat onun toprağı ve teknolojiyi sabit, tarım kesiminde işbölümünü ise sınırlı kabul etmesi, bu yanlış görüşe varmasına sebep olmuştur. Teknolojik ve üretimsel gelişmeler üzerinden iki, asır geçmesine rağmen bu tezi haklı çıkarmamıştır.*

İslam iktisadı ise, Rezzak İsmi Celilinin bir tecellisi olarak kâinatta hiçbir varlığın aç kalmayacağını, aksine rızkının Allah'ın taahhüdü altında olduğunu bildirir. Fakat insanların açlıktan ölmesi yemek azlığından değil onların alışmış oldukları hayat düzeninden vazgeçmiş olmalarıdır. Yani terki adetten neşet eden hastalıklar ölmelerinin asıl sebebidir.

İhtiyaçlar ve imkânlar arasındaki dengeyi, israfı yasaklayan, insanı gerçek ve zaruri ihtiyaçları için çalışmaya teşvik eden, iman ve takvadır. Ancak günümüzde daha lüks bir konfor elde etmeye yönelik bir iktisat anlayışı dünyaya hâkim olmuştur. Fakat

* Bu ifade aslında iktisattaki “kıt kaynaklar” bahsini destekler niteliktedir.

unutulmamalıdır ki, israf Hâkim ismine aykırı düştüğü gibi, iktisat da onun lazımıdır. Bu bağlamda hayat, Batıda kabul edildiğinin aksine bir mücadele değil, aksine büyük bir yardımlaşma ile devam etmektedir. Ferdin huzursuzluğu ve saadeti, ihtiyaç ve bu ihtiyaçların karşılanması arasındaki dengeye bağlıdır. Bu da kişinin hiç bir zorlanmaya tabii olmadığı, insiyatifi elinde tutacağı bir iktisat düşüncesi ile mümkündür.(Topoğlu, 2011)

Bu bağlamda iktisat, nimetlere karşı bir şükür, israf ise Allah'ın nimetlerine karşı hasaretili bir istihfaftır. Yani iktisadi mantık gereği kaynakların sınırlı olması, mübadele imkânların ihtiyaçlara göre sınırlı olmasındandır. Eğer her fert her istediğine sahip olsaydı, mübadele olmazdı(Nursi, 2006). Bu bağlamda, israfın her türlü kötü neticelerini önlemek için insanlar İslami bir şuurla hareket etmeli, kanaat ve rızaya alıştırılmalıdırlar.

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de defaten buyrulduğu gibi; *“Faiz yiyen kimseler (kabirlerinden) tıpkı şeytan çarpmış kimseler gibi çarpılmış olarak kalkarlar. Onların bu hali, alışveriş de (ticaret) faiz gibidir demelerindedir. Oysa ki Allah ticareti helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan sonra kime rabbinden bir öğüt gelir de faizden vazgeçerse geçmişte olan kendisinin ve işi Allah'a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemlidir, orada devamlı kalırlar. Allah faizi mahveder, sadakaları çoğaltır. Allah hiçbir günahkâr kâfiri sevmez... Ey iman edenler, Allah'tan korkun, eğer gerçekten inanıyorsanız, faiz olarak artakalan (ana paranın üzerindeki) miktarı almayın. Şayet bunu yapmazsanız (faize devam ederseniz), Allah ve Resulü ile savaşa girdiğinizi bilin. Tövbe ederseniz ana sermayeniz sizindir. Ne haksızlık edersiniz, ne de haksızlığa uğratılırsınız.”**

3. MODÜLER İKTİSADA GÖRE BORÇ-ALACAK İLİŞKİSİ

Çalışmamamızın başında olduğu gibi farklı platformlarda da belirttiğimiz üzere “Modüler İktisat”, Kur'an-ı Kerim'in ekonomik açıdan tezahürlerini kendisine ilke edinmiş ve güncel ekonomik sistemleri, İslami bir şuurla süzgecine almış olan bir iktisat doktrinidir. Bu sistemin gelişimi ve inkişafı elbette uzun bir zaman alacaktır. Ancak bu çalışma, mevzu bahis konuyu belirtilen esaslara dayanarak inceleme gayreti ile hareket etmektedir.

* Bakara Suresi 275 – 279. ayetler

Modüler iktisatta, borç ve alacak ilişkisinin temelini, İslam ekonomisi öngörülerini oluşturmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse, borçlu ve alacaklı arasında öncelikli olarak gönüllülük esası oluşmalı, alacaklının borçlusunu olduğu kadar borçlunun alacaklısını da zor durumda bırakmayacak şekilde hakkaniyetli davranması gerekmektedir. Bu bağlamda alacaklının borçludan, borcunu istediği zaman talep etme hakkı saklı kalmakla birlikte, ek bir getiri talep etmesi söz konusu değildir. Ancak yine daha önce belirttiğimiz gibi, ödünç fon, satın alma gücü paritesi baz alınarak ya da değerli bir madene endekslenerek* işleme tabi tutulabilir. Bu durum neticesinde kıymetli maden ya da endekse konu olan malın fiyatında meydana gelen değişiklikler, hem alacaklının hakkını saklı tutmakta ve hem de borçlu için ek bir maliyet oluşturmamaktadır. Meydana gelen artışlar ise, faiz kavramının tamamen dışında bir durum oluşturmakta ve en net ifadesi ile karşılıklı taraflar arasında bir ihtilaf ya da mağduriyet oluşturmamaktadır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İslam'da karz yoluyla kısa vadeli ve küçük kredileri temin etmek mümkün olabilir. Kısa vadeli ihtiyaçların esnaf, tüccar ve komşularla, hısım-akraba arasında çözümlenmesi ve bundan bir çıkar beklenmemesi en güzel ve kalıcı bir çözümdür. Bu yolla fertler birbirine yakınlaşır ayrıca taraflar sürekli olarak karz-ı hasen sevabına nail olurlar. İslam'da, uzun vadeli ve büyük krediler için ise kâr ortaklığı esası getirilmiştir. Çünkü bir çıkar olmaksızın, birinin diğerinin sermayesi ile sürekli tek taraflı kazanması hakkaniyete uygun değildir. Özellikle kredinin miktarı büyüdükçe bunu karz-ı hasen ölçüleri içinde çözmek mümkün olmaz. Krediyi ihtiyacı olan işadami dürüst çalışır, ortaklarını gerçek mal varlığına hissedar yapar ve gerçek kârı paylaşmaya ya da ortakların anaparalarına eklemeye razı olursa rahat bir şekilde ek sermaye bulabilir. Bu sayede atıl bir şekilde kasalarda, yastık altında hapsedilmiş büyük sermaye de ekonomiye katılmış olur(Uslu, 2011).

İşte bu açıdan incelendiğinde, bankacılık sektöründe faizsiz çalışan kurumların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Zira yukarıda belirtildiği üzere kar ortaklığı üzerine kurulu bu kurumların, uzun vadeli ve yüklü sermaye gerektiren işlerde karz-ı hasen uygulamasından

---

* Ödünç verilen miktar, altın gibi kıymetli bir maden cinsinden yapılabilir ve ödeme zamanı, aynı miktarda altın karşılığı temin edilebilir.

daha etkin olduğu açıktır. Ancak bu kurumların günümüzde aldığı eleştiriler bağlamında çalışma usul ve erkânlarının da tekrar gözden geçirilmesi de faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- ❖ ACAR, M. (2009), *Düzleştirici ve Özgürleştirici Bir Süreç Olarak Küreselleşme*, Orion Kitabevi, Ankara
- ❖ ACAR, M. (2001), "Türkiye'nin Toplumsal Krizlerinin Görünürdeki Nedenleri", Liberal Düşünce Dergisi
- ❖ ACAR, M. (2008), "Kriz Kimin Krizi: Piyasanın mı, Devletçiliğin ve Kumandacılığın mı?", Liberal Düşünce Yaz 2008, Sayı:51-52, ss. 5-24.
- ❖ ARMAĞAN, S.(1996), *Ana Hatları İle İslam Ekonomisi*, Timaş Yay., Ankara
- ❖ BÜLBÜL, K. (2009), *Zor ve Rıza: Küreselleşmeler Arasında Türkiye*, Küre Yayınları, İstanbul.
- ❖ DEMİR, F.(1986), *İslâm Hukukunda Mülkiyet Hakkı ve Servet Dağılımı*, Diyanet İşleri Başk. Yay., Ankara
- ❖ DEMİR Ö., ACAR M. (2005), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Adres Yayınları, Ankara.
- ❖ KARDAVİ Y., *Fıkhuş-Zekât*, Beyrut 1389/1969, I,127-129
- ❖ NEBHANİ, T.(2008), *İslami İktisat Nizamı*, Köklü Değişim Yay., Ankara
- ❖ NURSİ, B. Said (2006), *Mesnevi-i Nuriye*, Envar Neşriyat, Ankara
- ❖ SKOUSEN,M.(2003), *Modern İktisadın İnşası*, Liberte Yay., Ankara
- ❖ ŞERİATİ, A.(2004), *İslam Ekonomisi*, Dünya Yayınları, İstanbul
- ❖ ÖZBİLEN, Ş. (2001), "Türkiye'de İktisadi Krizin Temel Nedenleri ve Bir Mali Sistem Reformu Önerisi-II", Yeni Türkiye Dergisi, Kriz Özel Sayısı,
- ❖ TOPOĞLU, E.(2011), "Malthus'un Açlığına Karşı Kudret Tecellileri", Burhan Dergisi, Yıl:6, Sayı 68
- ❖ TOPOĞLU, E.(2010), "Globalization, Mortgage Grippe And Turkey", Journal Of Academic Research, Vol.: 12, Number: 45, Pg.: 89-107
- ❖ TOPRAK, M. (2001), *Küreselleşme ve Kriz*, Siyasal Kitabevi, Ankara,

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 34 Ocak – Şubat 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZIŞTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- ❖ BDDK, Küresel Finansal yapı ve 2007 Dalgaları, Çalışma tebliği, Sayı:2, Nisan 2008,
http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/4726K%C3%BCresel%20Finansal%20Yap%C4%B1%20ve%202007%20Y%C4%B1%C4%B1%20Dalgaları%C4%B1.pdf, (Erişim tarihi: 20.08.2008).
- ❖ BDDK, ABD Mortgage Krizi, Çalışma Tebliği, Sayı 3, Ağustos 2008,
http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/5176ABDMORTGAGE05082008x.pdf, (Erişim tarihi: 22.08.2008).
- ❖ http://www.davetci.com/d_ekonomi/ekonomi_snursi_iktgorus1.htm,(Erişim:2011)
- ❖ www.islamdahayat.com/vaaz/vaazlar/Karz-i%20hasen.doc(Erişim:2011)
- ❖ www.enfal.de/ticaretimihali/047.htm(Erişim:2011)
- ❖ http://www.sorularlailamiyet.com/qna/7722/faiz-neden_haramdir.html,
SamiUslu.doc(Erişim:2011)